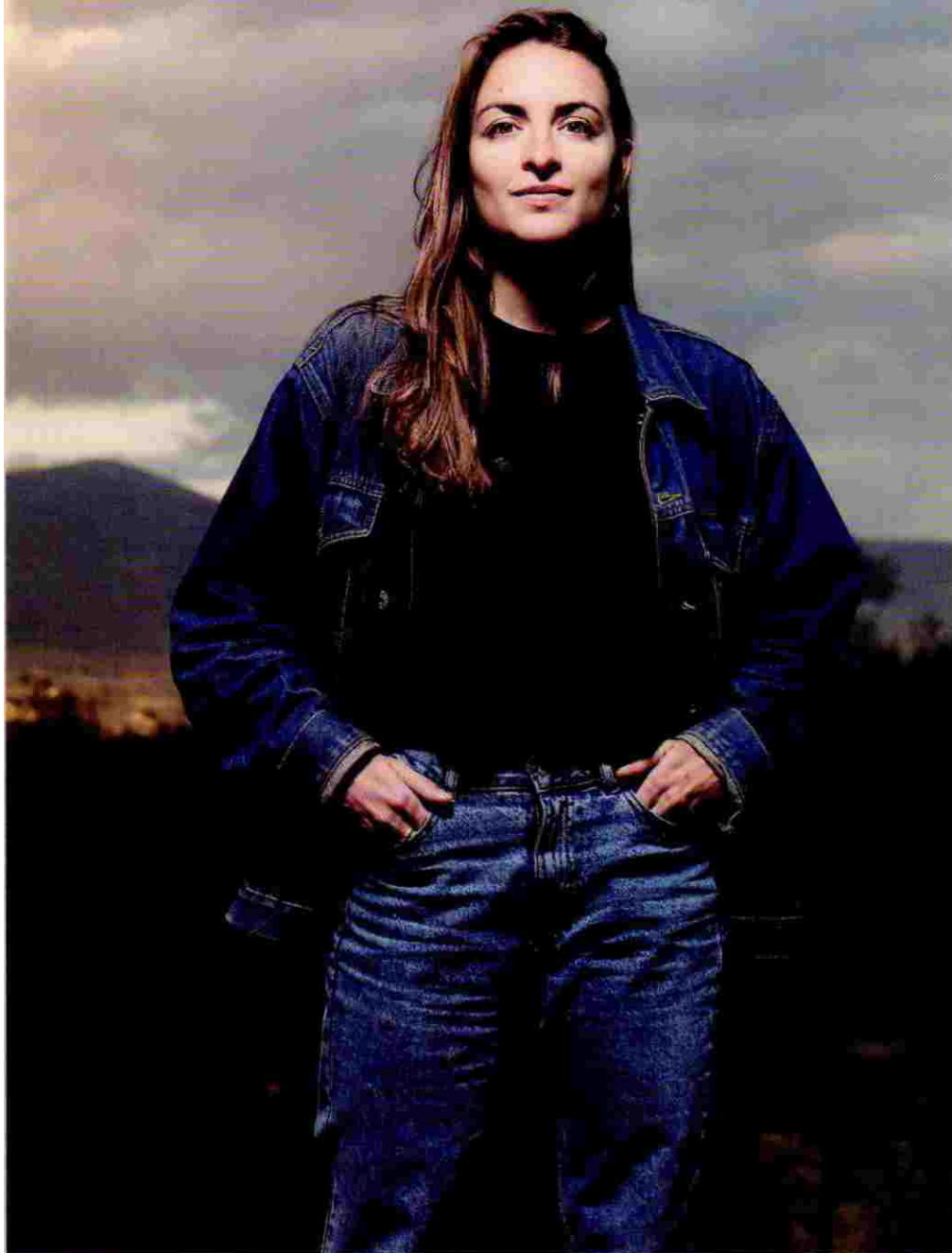

Irene Solà

des de veus i mirades infinites

per Marta Nadal

«Una cosa sobre la qual m'interessa molt reflexionar és la idea de natura, la relació que hi tenim els humans, com la condicionem...»

«És com si els llocs estiguessin recoberts de capes, talment com estrats geològics, on s'han dipositat anècdotes, històries que han passat allà al damunt.»

«El procés de treball et porta a llocs que no sàbies que existien o que potser no t'interessaven, però que obriran possibilitats de nous projectes.»

Irene Solà s'ha convertit en una de les veus més consolidades darrerament dins el panorama literari català, tot i la seva extraordinària joventut, cosa que no ha impedit, ans al contrari, un reconeixement unànime, com ho demostren els premis atorgats a la seva obra: el 2012 va obtenir l'Amadeu Oller per a poetes inèdits amb *Bestial*; el 2017, el Premi Documenta amb la novel·la *Els Dics*, i el 2019, l'Anagrama de novel·la amb la tan celebrada obra *Canto jo i la muntanya balla*, que també ha estat reconeguda aquest 2020 amb el Premi de Literatura de la Unió Europea.

Ens havíem de veure a Vic, a finals de març, després d'una estada de l'escriptora a la Toscana. La pandèmia ho va capgirar tot i les previsions humanes, que de cop es van fer tan petites i minúscules, es van quedar tancades a casa aprenent a viure d'una altra manera. El confinament no ens va permetre la trobada, ni fer-nos un parell de petons, però la vitalitat d'Irene Solà és tanta que la conversa telefònica no va ser un impediment perquè de les seves paraules brotés igualment l'energia potent que desprenen les seves obres.

Parlem d'art, de la transversalitat que origina possibilitats infinites, de lectures i de referents, centrant-nos sobretot en *Canto jo i la muntanya balla*, per on transiten i ballen, també, els monstres literaris universals que escriuen en la nostra llengua: Verdaguer, Víctor Català i, sobretot, Rodoreda. La llengua, viva i precisa; els bolets i les bruixes, els animals i la muntanya, els núvols, la vida i la mort, la tragèdia i la poesia entonen en aquesta novel·la un cant profundament enamorat de la vida.

Tu has estat una bona lectora des de petita. Quins són els escriptors que recordes haver llegit i que més et van marcar en aquella etapa d'estudiant a l'institut?

Des d'una edat molt primerenca, per tant a l'ESO, vaig llegir *Aloma*, de Mercè Rodoreda, i al batxillerat, *Solitud*; em sembla important la distinció, perquè precisament el batxillerat humanístic s'encarava cap a les lletres, mentre que a l'ESO estàvem tots junts. També recordo haver llegit i estudiat Salvat-Papasseit i Maria-Mercè Marçal.

Però, a casa, la meua mare tenia tots els llibres de «La Caixa» i els contes de Mercè Rodoreda ja els havia llegit pel meu compte; Gabriel Ferrater també el vaig trobar buscant entre aquells llibres. Probablement devia ser una mirada, imagino, bastant infantil, però és cert que Ferrater em va cridar molt l'atenció. Aquell llibre de color crema està ple de marques, el vaig llegir molt.

A *Canto jo i la muntanya balla* hi ha uns referents molt concrets que ens remetent a la nostra tradició més universal.

A mi m'interessen molt els referents, en soc molt conscient, i en aquest llibre jugo bastant a picar l'ullet, a emmirallar-me en una certa tradició o en unes certes maneres d'escriure; o en com diferents escriptors s'han plantejat l'escriptura o el fet creatiu. Però no solament escriptors, perquè la meua formació és en belles arts, a

través de les quals vaig aprendre a fer producció artística i literària; per això també m'interessen molt els referents d'altres disciplines.

En acabar els estudis universitaris, vaig fer un màster de literatura a Anglaterra, a la Universitat de Sussex, i això s'ha de tenir en compte, perquè jo no he estudiat mai literatura des que vaig acabar el batxillerat; ni en el context català, ni tan sols en el context de la llengua espanyola. Per tant, la descoberta de la tradició literària en català que m'ha interessat l'he feta bàsicament pel meu compte, i encara me'n queda per fer. Però centrant-nos en els referents més estrictament literaris, i sobretot pel que fa a *Canto jo i la muntanya balla*, he de parlar en primer lloc, i amb molta consciència, de *La mort i la primavera*, de Mercè Rodoreda; de Rodoreda en general, de fet, perquè em sembla una escriptora increïble, però aquesta novel·la que cito em va agradar molt especialment; i també hi és present la Víctor Català, la de *Solitud* i *Drames rurals*. I he de dir que per encarar-me a *Canto jo...* una de les coses que vaig fer va ser visitar *Canigó*, de Verdaguer, perquè vaig veure molt clar que no me'n podia anar cap a aquell tros de món sense tornar a anar a *Canigó*, i m'ho vaig passar exageradament bé. A partir d'aquí, hi ha moltes més referències, molta més gent. Toni Morrison, per exemple, em va interessar molt profundament, i l'escriptor islandès Halldór Kiljan Laxness; també una certa

Foto: Oscar Holloway

tradició llatinoamericana, amb Gabriel García Márquez, però a més penso en escriptores contemporànies, com Mariana Enríquez, a qui cito molt.

En la línia del que et deia abans, i connectat amb la meva formació en belles arts, penso que m'han obert camins i possibilitats d'investigació persones que fan creació no solament literària, persones que barregen diferents disciplines, com per exemple la cineasta argentina Lucrecia Martel o la cineasta francesa Camille Henrot, que té una peça de vídeo titulada *Grosse fatigue*, d'uns vint-i-cinc minuts aproximadament, en què reuneix totes les cosmologies i tradicions religioses i literàries que han intentat explicar el principi de l'univers. És fantàstic! És una peça, a més, que només es pot veure en els museus quan la Camille la instal·la; és tan gran i tan especial que no té res a veure contemplada des d'una pantalla d'ordinador. Jo la vaig poder veure a Londres, en diferents espais, i l'he anada trobant per museus del món.

Crec en aquesta transversalitat, en el fet que les coses es barregen i formen una cosmologia que obre portes i dona possibilitats de joc, de pensament.

Has assenyalat la Rodoreda que connecta amb l'aspecte més cru, més terral, la de *La mort i la primavera*, però també penso en la de *Viatges i flors*. És una Rodoreda que sembla que estigui observant i com mig fotent-se de l'angúnia que puguí sentir el lector.

Sí, totalment, i sobretot en aquests llibres que m'estàs dient. La Rodoreda frueix molt d'una certa irreverència, de què es pot fer i fins on es pot arribar amb les paraules i la imaginació; aquesta és una de les coses que més

m'interessen, precisament, a l'hora d'escriure, de proposar aquest joc i de portar-hi el lector a través de les paraules i de les imatges que hi construeixes. M'interessa molt aquesta Rodoreda tan punk, tan atrevida; i m'agrada perquè penso que la Rodoreda autèntica, real, és aquesta, que contrasta amb la imatge de la senyora tranquil·la de cabells blancs, i sobretot amb la idea que pots tenir d'ella des d'una classe d'institut, quan penses: «Em faràs llegir aquest llibre escrit no sé quan per aquesta senyora? Quin avorriment!» I no té res d'això, sinó tot al contrari: és superbèstia el que et proposa i el que s'atreveix a fer.

I de Caterina Albert, o Víctor Català, també t'ha interessat aquest mateix vessant?

De la Víctor Català m'interessen sobretot els mons i els paisatges que construeix, com utilitza les paraules i certes maneres de dir. I, és clar, aquesta bestialtat, aquesta cosa tan punxeguda i tan forta a l'hora d'explicar històries.

Els animals de *Canto jo i la muntanya balla* tenen un paper protagonista. Metafòric.

Una cosa sobre la qual m'interessa molt reflexionar és la idea de natura, la relació que hi tenim els humans, com la condicionem, els xocs que es produeixen dins i fora de la natura, i què és, en definitiva. A veure com els haurà afectat que nosaltres hàgim fet ara aquesta aturada mai vista...

Vaig viure un temps a Islàndia i em va sorprendre i interessar molt la manera com en aquest país les persones es relacionen amb la naturalesa, perquè la natura té una força extraordinària, en el sentit d'indomable, de bèstia,

“

M'interessen molt els referents, en soc molt conscient, i en aquest llibre jugo bastant a picar l'ullet.

La idea troncal del llibre és el fet de mirar-se el món des de tantes perspectives com sigui possible.

”

Foto: Oscar Holloway

de terrible. Tens la sensació que allà la naturalesa et deixa només un trosset perquè t'hi estiguis molt quiet i procuris sobreviure tu sol i tranquil. La sensació, des d'aquí, és al revés; som nosaltres els qui diem a la naturalesa: «En aquest trosset has de sobreviure...»

De fet, *Canto jo i la muntanya balla* procura mirar-se la muntanya o aquest tros de món que trio, des del màxim de punts de vista. I l'exercici que hi faig es podria portar a qualsevol altre lloc, com en una ciutat, que també podria ser la naturalesa, depèn de la perspectiva que adoptem.

El cabirol és una d'aquestes mirades, una d'aquestes entitats que viuen en aquest espai relativament natural i que està molt relacionada amb la idea troncal del llibre, que és el fet de mirar-se el món des de tantes perspectives com sigui possible. Vaig veure molt clar, ja en començar la novel·la, que hi hauria un accident de caça i que volia que l'expliqués el cabirol. Tenia molt clara aquesta figura, que s'escapa i sobreviu, se'n surt i tira endavant; no el compadeixo, ni el faig més fràgil ni més feble del compte. De fet, no ho faig amb ningú, i menys amb les figures que són una mica més salvatges, perquè penso que no els faria cap favor.

Potser és més fràgil l'ésser humà, a la teva novel·la?

Jo penso que déu-n'hi-do com tiren endavant la majoria de personatges, amb més o menys ferides i dificultats. Un dels més trencats, l'Oriol, a qui han fet molt de mal, és algú que està fent un esforç per sortir-se'n; fins i tot la Sió, un personatge molt enfadat i amb tot el sentit, té el dret a no ser gaire compadida; ho veig com una cosa bona, de deixar-la fer.

El llibre s'obre amb el punt de vista d'un núvol. La força de la natura que expressa el seu poder.

El llibre juga molt amb aquesta idea de no intentar explicar-ho tot des d'una perspectiva antropocèntrica, sinó des de diferents aspectes; aquests núvols ho relativitzen tot i, de fet, gairebé es compara matar un home amb ofegar un cargol; ells fan la seva i no es regeixen per una moralitat humana. Sempre he dit que m'interessava explorar aquests camins i adonar-me d'aquesta presència força sovintejada de la mort, al costat de la presència igualment sovintejada de la vida. El fet de poder-se mirar el món des de totes aquestes perspectives i, per tant, de jugar amb aquest seguit de veus em permetia plantejar tota aquesta mena de qüestions que m'interessen tant.

De quina manera les eines audiovisuals que has conegut des de belles arts t'han servit per a la teva obra literària?

Una de les coses més importants que vaig aprendre a belles arts és el fet de produir jo sola; vull dir, aprendre a dedicar tot el meu temps, l'energia, la major part del meu pensament, a desenvolupar un projecte que ningú m'ha demanat que faci. És a dir, a posar a treballar la idea de tenir un interès i dur-lo a terme. A partir del tercer curs, i en una estructura de taller, cadascú tenia el seu racó, i ningú et deia què havies de fer, què havies de pintar, ni com, ni en quin format. La primera impressió, quan tens dinou o vint anys, és pensar que no saps què t'interessa. D'alguna manera, et desmunten les pautes de l'acadèmia. I va ser en aquest context de taller on vaig aprendre a descobrir què m'interessava; de fet, els in-

“

La idea de la veu i de la perspectiva m'interessa molt, perquè cada manera de mirar el món i d'explicar-lo o de percebre'l és diferent.

M'interessa molt aquesta Rodoreda tan punk, tan atrevida [...]. De la Víctor Català m'interessen sobretot els mons i els paisatges que construeix.

”

teressos poden ser infinits i t'has de posar a buscar-los, a investigar-los i a desenvolupar-los. En el meu taller, la premissa era treballar molt i reunir material de tota mena a partir del qual s'havia de veure quin projecte es volia construir. En aquell moment no escrivia, però sí que em va servir per a treballar i donar importància a tot el que és el procés, la part d'investigació i la llibertat de treball.

És una mica llançar-se al buit...

Sí, però en el moment en què aprens a confiar en tu mateix, en els teus interessos, i a donar-te que tan important serà l'arribada a port com tot el camí fet per arribar-hi, aleshores és quan veus que aquest procés és molt important, pel que té de vital, de divertit, d'excitant. M'interessa i m'agrada molt i penso que l'aniré fent servir sempre més.

Sempre hi guanyes.

Totalment. A més, el procés de treball et porta a llocs que no sabies que existien o que potser no t'interessaven, però que obriran possibilitats de nous projectes. També m'interessa molt la idea d'escoltar el projecte i mirar-lo des de fora, com una globalitat en què caben moltes possibilitats per entendre cap on més vols anar; per exemple, en el cas de *Canto jo i la muntanya balla*, en el moment que em poso a reflexionar al voltant de la idea de la veu i de la perspectiva, tot un seguit de possibilitats que en un primer moment no havia ni vist van apareixent i acaben essent molt importants per al llibre, com atrevir-me en un moment determinat a escriure un capítol des de la perspectiva d'uns bolets, que surten d'una veu molt comunitària, des de terra; o com el fet que gairebé tot un capítol estigui escrit en vers perquè un dels personatges és un poeta, o que un altre estigui escrit en castellà...

La idea de la veu i de la perspectiva m'interessa molt, perquè cada manera de mirar el món i d'explicar-lo o de percebre'l és diferent; cada llengua té una manera de posar nom a les coses i d'organitzar-les per poder explicar el món; per tant, cada llengua és una manera diferent de comunicar-se i d'entendre, de representar, també de dir. Per exemple, té molt de sentit que de cop i volta el capítol de la Paloma sigui en castellà, o que apareguin els dibuixos de la muntanya, perquè es transmet coneixement a través de les imatges. Quan et poses a pensar davant de la pàgina en blanc, totes aquestes coses no surten, venen després, al llarg del procés de reflexió que et porta a trobar sentit als camins que vas fent.

És una postura molt vital, aquesta; tu ho ets molt. I potser també més observadora, com d'estar en vella, de preguntar-se «què vol la natura».

Totalment. I el que em dius m'ha fet pensar que, mentre escrivia el llibre, m'imaginava com si el vessant o la muntanya on transcorre gairebé tot conservés el rastre de totes les coses que hi havien passat abans. Ho he dit més d'una vegada: és com si els llocs estiguessin recoberts de capes, talment com estrats geològics, on s'han dipositat anècdotes, històries que han passat allà al damunt; i pensar que una mateixa història es pot explicar de moltes maneres diferents i es pot viure també de moltes maneres, depèn només de qui la visqui.

El llibre juga una mica a anar mirant totes aquestes capes, intentant entendre-les, situar-les. Tenim tendència a menysprear l'anècdota quan, de fet, la vida és feta d'anècdotes. A mi m'encanten, les anècdotes; són absolutament simbòliques i metafòriques.

En els teus llibres, i sobretot en la darrera novel·la, hi ha un treball de llengua molt interessant, molt potent. És un treball de reivindicació, també. De buscar les paraules exactes, paraules del lloc, però vives.

El tractament de la llengua està relacionat directament amb el llibre. A mi m'agraden molt les històries, les paraules, i les maneres de dir; jo vaig sempre amb les orelles aixecades procurant caçar històries, però no solament històries, sinó també mots i expressions. Tenim paraules exageradament boniques i precises i m'interessa molt jugar-hi, fer-les servir i mastegar-les a la boca, no solament als diccionaris. I la majoria de les que escric al llibre les faig servir, excepte alguna d'ús concret a la vall de Camprodon, com cofinejar, que vol dir xafardejar; o quan en un capítol utilitzo el català del Vallespir, perquè un personatge ho demanava. De fet, tots aquests jocs amb les paraules estan molt relacionats amb el joc de veus, de perspectives, que dèiem; cadascú entén el món d'una manera diferent i cada paraula és una manera de mirar-lo.